

Den kønnede krop og kunsten

I antologien diskuteres bl.a. den kvindelige kunstnerrolle og brugen af kroppen i kunsten

Rune Gade (red.) *Maskuliniteter – køn og kunst*. Informations Forlag 2001. 157 s. 168 kr.

Af Lena Hesager

"Du danske mand af al din magt syng ud om vor gamle mor." (Holger Drachmann, 1906)

Man kan åbenbart ikke tale om maskuliniteter uden at tale om kvinder, som det også fremgår af den gamle fædrelandssang, citeret herover. Det er i hvert fald tilsyneladende det, der er tilfældet i antologien *Maskuliniteter*, som udkom i forbindelse med en kunstudstilling af samme navn i efteråret 2001 i Nicolai Udstillingsbygning i København.

Antologien er redigeret af kunsthistorikeren Rune Gade. Dens formål er "at skabe et 'forum' for en debat, et afsæt for en videre diskussion" (s. 17) med en række yngre forskeres indlæg om forskellige måder at tale om køn og kunst på. Antologien vil både "give en introduktion til nyere kunstteoretiske refleksioner samt [...] diskutere maskulinitet og maskulinitet – begge dele primært i relation til kunst" (s. 18). Det er en stor mundfuld, og det viser sig også ved nærmere bekendtskab, at bogen kommer langt omkring både køn, køn og kunst og kunst og maskuliniteter.

Misforstået sammenkædning

Antologien sætter fokus på køn og kunst og har samme titel og layout som udstillingens katalog og plakater. Dette lover læseren en præsentation af kunstteoretiske bidrag om maskulinitet og kunst i stil med og som perspektiv på den udstilling, den kædes sammen med. Dette løfte holder antologien ikke. En anden titel og layout kunne have været mere dækkende for indholdet, og dermed kunne den misforståede sammenkædning af udstilling og antologi være undgået. Hvor udstillingen havde perspektiver på maskulinitet som det centrale, er der hele tre centrale emner i antologien.

Forfatterne bør ikke desto mindre roses for at komme med både interessante og relevante bidrag til emnet køn, og for de flestes vedkommende også til emnet køn og kunst. Da artiklerne er meget forskellige, vil jeg i det følgende behandle dem i forhold til hinanden.

Debatskabende kvaliteter

Antologiens første bidrag er det, der tydeligst lægger op til debat. Lilian Munk Rösing tager i "At tage bolig i sit køn" udgangspunkt i et meget *hot* emne i kønsforsk-

ningen i dag, nemlig *queer*-teorien, hvis udgangspunkt hun kritiserer. Hun mener, at det er irrelevant at ville udvide kønsbegrebet til at være mangekønnet frem for tvekønnet, fordi der i dag reelt ikke engang er to køn. Det ville derfor være mere relevant at få gjort op med dette forhold end at ville bringe flere køn på banen.

Hun giver *queer*-teoretikerne ret i, at den dikotomiske opdeling i mænd og kvinder er problematisk, men mener, at fordi menneske er lig med mand, bliver manden neutrum og kvinden derfor en negation af et neutralt "køn", altså et pseudokøn. Dette bevirker, at den reelle kønsforskel ikke spiller en rolle i vores kultur.

Lilian Munk Rösing vil indføre kønsforskellen i det heteroseksuelle forhold - det kalder hun den heteroseksuelle etik - ved at gøre mødet mellem mænd og kvinder til et reelt møde mellem to forskellige køn. Det kan kun lade sig gøre ved, at hver enkel mand eller kvinde "tager bolig i sit eget køn" og gør det biologiske køn til det udgangspunkt, hvorfra verden anskues.

Hun indfører filosofen Martin Heideggers begreb om eksistentialt i kønsdiskussionen, og det betyder, "at det at være menneske indebærer at have et køn" (s. 23), og at man for at blive menneske skal blive enten mand eller kvinde. Det, at kønet har en betydning, er her centralt for den menneskelige eksistens, hvorimod hvad kønet betyder, ikke er vigtigt. Det er et område for det kulturelle køn. Hun opererer dermed med tre kønsbegreber: det kulturelle, det biologiske og det eksistentialt køn. Herefter ser hun på, hvad forholdet er mellem det biologiske og det eksistentialt køn, mellem krop og køn.

Køn og kunst

Dermed bevæger Lilian Munk Rösing sig ind i en gammel diskussion mellem på den ene side opfattelsen af verden som en social og kulturel konstruktion og på den anden side opfattelsen af den biologiske krop som strukturerende for oplevelsen af os selv og vores omverden. I denne diskussion trækker hun på argumenter fra bl.a. konstruktivisten Judith Butler og fænomenologen Maurice Merleau-Ponty. Lilian Munk Rösing er enig med Butler i, at kroppen allerede er indskrevet i en betydningskonstruktion, men hun fremhæver - med psykoanalysen - at kroppens kønsorganer er afgørende for vores måde at strukturere verden på. Derfor er det væsentligt at tage den kønnede krop i betragtning og erkende sit køns strukturerende faktorer. Man skal "tage bolig i sit køn" og tage hånd om de metaforer, som

kønnet tilbyder som udgangspunkt for oplevelsen af verdenen.

Psykoanalysen er åbenbart ikke til at komme udenom i diskussionen om køn og kunst, hvis denne antologis prioriteringer skal tages for pålydende. Det er i hvert fald udgangspunktet for endnu to af artiklerne, nemlig Ulla Ankjær Jørgensens "Kroppe kønnes?" og Sanne Kofoed Olsens "begærets begær – den frosne gestus". Hos begge forfattere er subjekt-objektrelationer og begærpositioner centrale.

Gennem fokus på feministiske kunstneres brug af kroppen i kunsten kommer Ulla Ankjær Jørgensen med et kunsthistorisk blik på forholdet mellem krop og køn. På samme vis ser Sanne Kofoed Olsen på den kvindelige kunstners position i kunsthistorien og på etableringen af en kvindelig kunstnerrolle i en tradition, hvor den kunstneriske skabertrang tilskrives seksualdriften. Den mandlige kunstner skildres i kunsthistorien traditionelt som værende i en ødipal proces, og kunstretnin- gernes udvikling optræder som det klassiske faderop- gør, hvor der kun er plads til fædre og sønner – og ingen kvinder.

Mai Misfeldt er inde på det samme i "Kønnet til forskel", hvor hun diskuterer mandlige og kvindelige kunstneres situation i kunstinstitutionen. Når billeder vurderes uden angivelse af kunstnerens køn, er der ingen forskel på den værdi, mænds og kvinders billeder tilskrives, hvorimod kvinder kun undtagelsesvis er repræsenteret i kunstmuseernes samlinger. Kort fortalt kritiserer Mai Misfeldt, at mænds omgang med (billed)- skabelsen opfattes som sublim, hvorimod den for kvinder er reproduktiv: Hun kan føde børn, altså behøver hun ikke at skabe billeder.

Kunst og maskuliniteter

Rune Gade kommer også ind på spørgsmålet om køn og kunst i "Som en mand – om maskulinitet og kunst". Han skriver, at kønnet altid ligger implicit i værkerne - fx i selve værkbegrebet - når man taler om, hvad der er god kunst. Kønnet kan altid fremlæses i et kunstværk, hvis man inddrager hele den diskurs, der drejer sig om køn. Forholdet mellem køn og kunst er en diskussion af værkpraksisser i bestemte epoker, både hvad angår privilegering af køn og også omkring et (manglende) forhold mellem biologisk køn og æstetisk udtryk.

Kunstneriske undersøgelser af maskulinitet skaber en form for refleksionsrum, konstruerer alternative billeder af maskulinitet - eller sågar modbilleder - som udfordrer de dominerende forestillinger om køn, men det er utopisk at tro, at kulturelle opfattelser af og idéer om maskulinitet blot kan skiftes ud og ændres som følge af en anden værkpraksis.

Jørgen Lorentzen har i "Modernismen og maskuliniteten" et bud på, hvad maskulinitetsforskningen kan og skal. Han beskriver udviklingen af modernismen og maskulinitetskrisen i kunsten omkring år 1900, men efterlyser samtidig en nærmere undersøgelse af maskuliniteten i denne periode. Gennem en idealisering ses kvinden som en central figur for maskuliniteten. Björn Fritz beskriver i "Udkast til den homoseksuelle krops historie" det pornografiske billedes indflydelse

på skabelsen af den homoseksuelle krop og giver hermed sit bud på maskulinitetsforskningen. Skabelsen af et homoseksuelt begær er tæt sammenknyttet med afbildningen af den homoseksuelles egen krop. Billedet af den homoseksuelle mandekrop er et billede på den homoseksuelle identitet og skaber en forbindelse mellem begæret efter den mandlige krop og billedet af samme.

Opfylder et formål

Alt i alt kan man sige, at antologien vil meget. Den stritter derfor i mange retninger, og det gør den unægtelig lidt rodet. Men den får dog diskuteret kønnet indgående.

Det fremgår tydeligt, at man ikke kan tale om maskulinitet uden at inddrage kvinden. Er det mon, fordi manden opfattes som neutrum, og kvinden derfor må bære (pseudo)kønnet? Fordi vores sprog er struktureret gennem vores kroppe, og det derfor ikke giver mening at tale om manden som køn uden at inddrage kvinden - med mindre man(d) tager udgangspunkt homoseksuelle (feminine) mænd, som Björn Fritz gør det?

Dette spørgsmål kunne man godt ønske sig en lidt mere indgående, metarefleksiv behandling af, f.eks. i antologiens introduktion. På den anden side er der dog ingen tvivl om, at antologien giver stof til eftertanke, og den har som sådan opfyldt sit (eller et af sine) formål: at bidrage til debatten om køn og kunst.

Lena Hesager er stud. mag. i kunsthistorie og køns- og kulturstudier.